

ACC. N:R M. 14689: 1-23.

Landskap: Skåne Upptecknare: Sigfrid Svensson, Höör
Härad: Kråsta Berättare: "
Socken: Höör Berättarens yrke: f. d. vagnmakare
Uppteckningsår: 1959 Född år 1880 i Höör

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Frieri och bröllop. s. 1-10.

Väster i hushåll, läkekunst o. magi.
s. 11-23.

Lu F 71

" 72

Bekantskapen mellan flickor å pojkar försiggick på många vis mycke beroende på vad för sorts föräldrar dom hade, men i alla stånd var det ju helt naturligt att ungdomarna råkades å behantade sig med varandra. Var det rikt folk så i regel omgicks dom med varandra, här-ihring var det ju rätt mycke små herrgårdar å i regel var där alltid en del ungdommar som sökte varandras sällskap genom ungdomsbjudningar vid födelsedagar, då det ofta var dans villket var ju ett bekvämt sätt att göra sej vidare bekant med varann pojkar å flickor. I min barndom var det inte många som hade telefon så då i regel var det ridande bud från gård till gård, med skrivna bjudningskort, som över-räcktes högtidligt av ryttaren, vilket nog var en gammal sed långt innan posten gick varje dag, emellertid var det en viss scharm över det hela möt som bara få ett brev på posten. I. W. förs ju inte hållre naturligtvis, inte biograf, ingen sport av något slag, utom jakt och skytte å där var i regel inte damer med.

Denna klass av människor styrde nog deras ungdommar
skälv om sina kärleksförhållande. Annat var det med
en del rika bönder som inte lät sin förmögenhet gå
för långt utom släkten, därför var det ofta att hela byar
var i släkt med varandra, å skulle någon nödgas att
bryta sej ut om släkten så skulle det kunskapas i rätt
lång tid innan någon förlävnings kunde komma till
stånd å då var det i regel dom gamla som hade det av-
görande ordet, å satte dom sej på tvären blev det alldrig
något bröllop av, så hände det på många sådana ställen
att alla barnen blev ogifta, bröder som systrar, å det
var en schänant för en rik åboren att ta plats på ett
annat ställe, å samma förhållande för en rik åbodoter
hon skulle inte häna andra, följden blev att dom blev
gående hemma, så dog dom gamla, så fick sysskonen
gemensamt överta gården tillsammans på så vis var
det många släkten som dog ut, dom var för skölvogda.
I regel ett glädjefattigt liv tack vare deras rikedom.

Cyckel var ju ytterst sålsynt, å fans det någon var det med ett hökt, å ett litet rullbörshjul där bak, dom var livsfarliga att åka på, å uppför-backe gick det inte alls, å nerför slog dom över, så man kunde inte åka utan där som var varken upp eller ner, alltså på gämn väg. Sedan kom ju vanligacyklar med två lika höga hjul men i början med masiva gummiringar å utan broms, så man fick vara försiktig nerför backe, sedan med tiden kom ju motorcyklar av olika slag, å så bilar dom första öppna, utan tak så dom var ju trevligast i vackert väder, å högre hastighet än 30 km. i timman kunde man inte få, men man tyckte ju att det gick fort om man hade halv fart, där var hel eller halvfart, något mellanting i hastighet fans inte, sedan har ju mopeden tillkommit med många variationer, vespår m. fl. Så nu är hästryttare totalt bortglömda som budbärare. Regel var det ju ynglingen som friade, men ingen regel utan undantag, så hade vi här en rik flicka enda barn, å både far å mor hade äktenskapskandidater att rekommendera men hon sa nej.

Jag vill skälvt välja min livstedsägare, å det jorde hon
hon friade till sin egen torpare, en stor stark å i allo
en skötsam ung man, som i sinom tid övertog gården.
Och paret levde lyckligt i många år å lever än, men nu
är det deras barn som sköter gården å föräldrarna sitter
i lungn å ro å njuter av livets goda. I min ungdom fanns
här en man som inte hade någon särskild lust till kropps-
ligt arbete men springa ikring å smacka å höra sej för om
å hur den å den hade det å där var ju en giftavuxen dotter
å hon kunde nog få så å så mycke i hemgift å hon skulle
nog passa till den å den, å så var hann i väg å ställde sej
inn hos vederbörande å föreslog att den där flickan hon
kan nog hemföra i boet en hel del, å jag kan om du vill
seja ett gott ord för dej o. s. v. Och vid alla sorters större
kallas hänstgorde denna man som traktör å såg till
att alla fick sin del av vad som bjöds, så han gick alltid
som en slags kypare, å såg efter över allt, så värden kunn-
de känna sej lungn när Carlsson var traktör.

På större ställen var ju i regel alltid en större å en mindre gillestuga, som alltid stod färdiga att taga mot gäster året runt, å alla gästbud försiggick hemma, så för det mesta fanns det något att göra i socknen för en Carlson, han levde emellertid på sådant året runt. Numera har ingen råd att ha stora gilles-salar, å ingen traktör behövs hållre, å ingen kunskapare, så nu hade Carlson inte kunnat fött sej. Alla flickor vid konfirmationsåldern, fick förr en hemgifts kista, och i ena ändan uppe i locket höjd var en liten låda som gick tvärs över bredden på kistan, å en 20 cm. bred å lika djup, locket till denna låda var alltid försedd med lite mixter i låsanordningen, det var ju snickarens humlighet som bara den blivande egarinnan blev delgiven, där skulle drass ut en pinne här, å en annan där, å i rätt ordning annars låt den sig inte öppnas, och denna låda kallades lädika, här förvarades alla små presånter å fästmansgåvor av olika slag, vid marknads tillfällen var det brukligt att

om man hade flickbekantskap väntade hon alltid på en liten present från marknaden, å i regel hamnade den till vidare i lådikan. å var en flicka förlärad, då om inte förr, så öppnades kistlocket för häver å presanter, å vid alla lågliga tillfällen var det vänninebjudning å alla fick då hjälpa till med hemgiften å det var ju ett mycke intressant arbete å alla gjorde sin flit å alla snacka flina å grina så stack dom rej i fingrarna så blodet flöt å de va ju bara bra så på de viset sydde dom inn kärlek i hemgiften. En vänskapsring var i regel fästmansgåva innan förlävningsringen. å hade inte flickan förut någon klocka så mången gång fick urmakaren ~~se~~ sälja en fästmans klocka, armbandsur var där ingen som sett på den tiden utan då var där en lång urkedja om halsen med vidhängande ur, som stacks in i barmen, mycke dekorativt, ofta en liten medalljong i kedjan med fästmannens porträtt, som gärna visades å beundrades vid flickbjudningar, en sådan liten guldklocka med lång kedja,

kostade i regel ett par hundra kronor, kom då en fin medaljong till så var det ju inte presis för fattigt folk för pengar hade ju lite värde på den tiden. Men det var så många olika sorters grupper i bland människor på den tiden, människor är mycke mer gämnställda nu. Då var det ju rika bönder å fattiga bönder å torpare. Så hade vi härgårdsfolk alla gick var för sej. Så kom då alla sorters hantverkare som lärt sitt yrke riktigt, dom bildade en grupp för sej, men dom kunde gå å fria var dom ville, dom höll sej rätt så strama så i min barndom gick min Fader aldrig ut på promenad en söndag utan hög hatt vit väst å blankläderstövlar måhogy-spatserstock med benhrycka å silketoffrar, men som väl är, har det gämnat till sej betydligt på en 70 år, men den som är minnesgod kommer ihåg en hel del från den tiden då man på klädsel å hållning kunde se vilken grupp av människor hann tillhörde. Men i alla folkgrupper var det brudens föräldrar som bestod bröllopet.

Frieri är nog ganska värt att beskriva, då i regel di tu sål
var för sej skälv vid det tillfället, men förspellet det kunde
nog vara ganska skiftande beroende på alla möjliga & omöj-
liga omständigheter, iblan kunde paren gå förlälvade år
efter år, men det var inte alltid det bästa, bäst var det nog
när bröllopet blev bestämt samma gång som förlälvning
en blev sklaterad, då blev det liksom mera fart & klämm
på det hela, ett stilig kyrkbröllop var alltid intresant
i synnerhet för unga damer, dom fattades alldrig i kyrkan
vid ett sådant tillfälle, & i regel var där mycke att titta
på det var inte nog med ett steligt brudpar utan för det
måsta var det en hel rad med tärnor och marshallkar
& för det måsta var det ogifta par, som sedan parades
samma i diskusionen, ja o va dom var stilige i synner-
het han med den böjda näsan, När dom sedan satte sej upp
i öppna vagnar förspända av elldiga vackra hästar, Brud-
paret först & sedan tärnor & marshallkar, mitt emot varan-
dra i scharrabanger, och sedan följde skuts efter skuts,

allt efter rang å värdighet, åtföljda af skådarnas
Leve Brudparet. Hurra, Hurra, Hurra! Sedan vid fram-
komsten till bröllopsgården (som oftast gick igenom äre-
portar tvärs över vägen vid varje ställe som passerades,
å gröna lökvistar på vägen låg det framför varje hus,
till ära för brudparet) blev Bruden avlyffstad av vag-
nen av sin Man med ett välkommen till gården, som
blev besegrad med en varm kyss, å skulle brudparet
grattuleras av alla innan det bjöds till bords. Sedan
man då äntligen var kommen så långt så alla fått
sina plattor vid bordet. Så bjöds alla välkomna, å var
så goda å sttill ^{er} av vad som finns, (Leve Brudens föräldrar
var det dom som bjöd.) Sedan då måltiden pågått en tre
timmar minst, så började skådare allmänheten utan-
för att ropa med hög röst, tre gånger, tät i rad, Brudparet
fram, å så höll dom på att ropa tills att Brudparet arm i
arm visade sej på trappan, där dom blev bejublade, med
Leve Brudparet, å hurrarop i mängd. Så hände det att

alla som ville hålla till goda blev bjudna en smapps, från ett bord vid sidan om dörren, på detta bord var också ett par skålar placerade med lite tilltugg, såsom torkade äpplen, russin & svishon, där alla damer var också välkomna att få en smakbit, så ingen behövde gå från bröllopsgården torr i munnen. Inne i bröllopsgården fortsatte ju festen med mat & dryck hela natten till jussandar, dans & musik fattades inte, i regel var det två fiolspelare som gned på gämt, & ofta hade dom avlösare, som tog fast stråkarna, medan dom ordinarie njöt av detta livets goda, Men Brudparet var här dom tagit vägen, ingen hade sett dom efter 12 slaget då brukade dom så omärkligt som möjligt dunsta bort ingen visste var. Stämningen var ju hög & alla hade roligt, Tärnor & Marshallkar bekantade ju sig innerligare med varandra, & många undrade ju var nästa bröllop skulle stå, & alltid var ^{dit} ju någon som gissade rätt.

Det är minst ett 60 tal år sedan som någon här i dessa trakter var med att färga garn (ullgarn ej bomul) med växter löv eller mossa, dessa växter kocktes å på så vis pressades färgen av, så kunde man få olika färgstyrka allt efter som man bestod olika myckenhet av färgämne, den vackraste färgen blev av lava eller måna och björklöv, så fick det inte vara efter midnatt då slapp inte färgen. På senare tiden är det mest klippta matt-trasar som färgas till vackra randningar i trasmattan, och det är ju mest äldre damer som ger sig tid till sådant arbete, och så har dom köpta kemikalier att färga med, där är ingen numera har tid att färga med naturliga färgämnena, all sådan hemslöjd försvinner liksom alla gamla hantverk, här är ingen numera som lär ett hantverk ingen har tid att lära, alla ska ha betalt med samma, i min ungdom fick man stå för föda å logi dom första två åren, det tredje året tre kr, i veckan å det fjärde fyra kr, i veckan gämlte kost å logi. Sedan var de att göra gesällprovet, blev man då inte godhändig fick man göra om det.

Riktiga nödår har man ju inte varit med om så man hade bark i brödet, men under första världskriget använde man både potatis & morötter i brödet, jag tyckte det blev både saftigt & gott, bröd fick man ju inte köpa utan kort, den som då hade unga friska arbetare i maten, så var det en stor tillfredsställelse att skaffa bröd så man slapp att ransnera ut varje brödskiva till ynglingarna, villket dom satte stort värde på, att kunna få äta vad bröd dom behövde, utav ransoneringer blev det knappast hälften vad en ung man behövde. På den tiden kunde en vagnmakare vara lite krass, då bönderna inte hade gummihjul, så sa man bara, ja jag kan verkligen inte laga dina gamla hjul utan du skaffar mej några kg. rågmjöl, & i regel lyckades det så man fick lite mjöl till extra påbröd som ingen kunde kontrollera, så gällde det att dryga ut det så mycket & så bra man kunde & det var min gamla Mor en mästare i, hon drygade ut degen med både potatis & morötter, så brödet blev både smakligt & gott. I gamla tider användes färsk

bokesågsnån att dryga ut fodret till liv svin å de såg ut som dom mädde bra av anrättningen, men färsk bohesågsnån skulle det vara, å jag tror att vissa bagare hade fått reda på reseptet för deras matbröd var ovanligt torrt å smuligt, så det var mycke som allmänheten fick smälta på den tiden. Syror användes mycke både trädgårdsodlade å villda, men det var ju mest som stuvning. Så var det mjölk den var från mejerierna ransonerade till en liter på hushåll om det var stort eller litet, å vi var sju vuxna personer så en liter var ju inget att röra vid, så jag börja se mej omkring, å fann då att jag hade 5 st. stora obebyggda bostadstamter runt kring min fastighet, där skaffade jag mig rättighet att tillgodogöra mig gräsbetet, å när de var gjort köpte jag mig en liten ko till gräsbetet, å så hade vi åtta l. god mjölk om dagen, sen klarade vi oss fint med mjölk, en granne med småbarn fick även ett par liter om dagen villket dom var stort tack samma för. Som ersättning för rökttobak användes under krigstiden.

ofta torkade hörsbårsblad, å svarta vinbårsblad, m. fl. 1892
Kaffesurogat provades allt möjligt, framför allt mask-
rosrötter som torkades å rostades å sedan maldes på den
gamla kaffekvarnen, bokollon som blev behandlade på
samma vis tyckte jag var ett bra surogat för kaffe. ek-
ollon provades också men den drycken blev svart som håra
å smakade illa, där var nog garvsyra i så det var ju förkast-
ligt, men bokollonkaffe fick den rätta kaffefärgen å sma-
kade inte illa så många trodde att det var riktigt kaffe
isynnerhet med god grädde till. Här i trakten blev inte
svamp använd före 1890 då började allmogen få upp öga-
nen för svamp tack vare en skollärare som mycke vigga-
de för svamp, Någon olägenhet för att korna åt svamp
har jag inte hört, tvärtom påstod somliga att mjölken
blev bättre, korna tog alldrig en giftig svamp naturligtvis
var det genom lukten som dom ratade dom giftiga. å då
tyckte vårän lärare att vi barn inte skulle vara sämre
än korna utan vi skulle också känna skillnad på svamp

De bräckligaste svampsorterna här i trakten var Karl Johan, champenjon, smörsoop, kantarell, färticka, och då det var goda svampar brukade vi att konservera, det var gott att ha till vintern. På vårsidan sist i april å först i maj brukade vi borra små hål i björkstammarna lite snett uppåt, å hålen så små att dom var lagom att sticka en gäspenna i, som räckte ett par tum utan om trästammen så hängde man en kopp, eller flaska som tog emot vad gäspennan levererade utav björksav, å det droppade ideligen så man fick passa på så inget blev spillt, sen man då fått nog pluggade man igån hålen för träden tålte ju inte så mycke åderlätning som hålst. Denna björksaft var mycke söt å god, å var ödinerad utav kloka gubbar för bröstsjuka, å skulle intagas vissa matskedar om dagen allt efter patientens tillstånd. Angående örter användning som läkemedel var det många gamla förr som skålv försåg sitt husapotek med åtskilligt, så till exempel, brännvin uppblandad med Johannesört var utmärkt

att smita på sår, eller då man fått ett slag, så fördrev
de svullst i ömhet. Malörten var mycke använd, först å
främst att gnida in sådesbingarna så inte or å mott
skulle angripa såden, sedan var det ju malört på brän-
vin, de hade folk för i olika kraftläge allt efter vad de skulle
användas till, lagom kryddad malörtsbrännvin, användes
som bordsbrännvin isynnerhet då det var någon epidemi
i byggderna, då skulle alla stora å små ha en besk, halla-
des då en sådan maps, naturlitvis fick mapsen vara anpassad
efter karens storlek, det höll magen frisk, å då var det
motståndskraft för annat också. mera kraftigt malörtsbrän-
vin användes för yttre bruk som för slag å svullnader å
värk, ett omslag av detta brukade lindra värken, åven då
en ko hade halvåt var det bra med ett par ^{brännvinet fällde på en} malörtssnapsar ^{brödskins}
å en spikensill till tilltugg åvanpå, då i regel slapp hon
halvfeber. Förr då man hade långhalm på sängbotten i
stället för madrasser brukades en grundlig övergnidning
med malört på sängbotten, så blev lopporna sömniga

så dom var lätta att ta, men tiderna ändras så nu finns
det varken långhalm eller loppor, ingen ohyra trivdes med
malörtsluckten det var ofta brukligt att i garderober ha
ett knippe malörtshvistar hängande som skydd mot mal.
Ett bra malörtsrecept var också mot lunginflammation
man kokte en gröt av grovt rågmjöl och en tredjedel mal-
örtsknoppar allt efter hur mycke gröt man behövde, och den
na skulle kokas i vanlig matätticha. å läggas på rygg
å bröst, gärna i gamla gardinlappar, å bytas så fört dom
svalnade, denna malörtsluckt å ättikeluckt å så värmen
utav skälva gröten, allt medverhade till att lunginfla-
mationen hävdes om det inte var för långt gånget, den
som hade detta malörteresept, klarade i regel en lunginfla-
mation innan pēselinet kom, annars stod dom ganska jāl-
lösa mot denna sjukdom. Påskäggs brukade vi färja i
alla kolörer å färger, man lade ju färgämnen i vattnet
som man kokade äggen i, så fick man ju skifta vatten
när man inte ville ha flera av den färgen, av gula

lökskalor blev äggen gula, av hundkåx blev dom gröna,
av issnören (en ^{vild}tidig blomma) blev dom lila, av maskros-
rötter bruna, för barn var det ju roligt med många färger.
å så bytade man sej emällan och i regel hade man äggen
hårdkockta så dom tälte en liten smäll å i regel blev dom
ju gömda åtminstone en del, av dom vakraste, som man
tog fram å tittade på då å då, det fanns inte så mycke grann-
låter på den tiden. Så hade vi kryddgården å alla där befint-
liga växter, som mirjam, timjan, lavendel, gräslök, syltlök
rödlök gul-lök, skärlottenlök, pörjolök, pärsilja, dill, ambrott,
salvia, med flera, sorters luchtegot, som alltid några kvistar
skulle läggas i psalmboken vid kyrkobesök. som rena pryd-
nadsblommor odlades ju i trädgården, alla sorters lilljor
påsk, pingst, svärdslillja häjsarkrona, alla sorters tullipan-
er akileja, rosor av alla slag enkla å dubbla röda å gula,
violer av alla slag panséor, å tusensköner. och oftast under
hela sommaren var där någon att skära av å placera i
någon vas i lägenheten, dels för doften å dels för prydnad.

Desutom hade fruarna i regel en massa krukväxter i fönsterkarmarna framför allt Pelargonier av alla slag när dom så var på kafferep hos varandra skulle ju blommorna beundras, när då Fruen i huset vände ryggen till var det brukligt att knyta en liten planta så att det inte märktes, annars blev det inte tur med den så den tog sej, om man bad om en sttelägg utar den sålsynta perlagonian så var det sällan att den trivdes den helt enkelt dog. Ja så lite vidskepelse var det ofta med i gamla tider. På senare åren har det också blivit brukligt med ctmaryllis lilljor, men dom är ju dyrbara men så praktfulla, att det är en pröjd för ögat att skåda. Så länge jag minns tillbaka har det här varit brukligt att vid högtidliga tillfälle uppvackta med blommor, men för närvarande håller det på att urarta, det kan bli för mycket av det goda också. Liljekonvaljebär har jag inte hört som läkemedel, men däremot te på skvattram var brukligt för kikhosta, blodrot användes också ofta till sjuka kreatur, roten prässades hårt så saften rann av å hölldes på brödskeivor som

sedan stoppades i gapet på det sjuka djuret, sedan stötte
dom skälvt upp brödet å tuggade om det, å på så vis tillgodo-
jorde djuren^{sig} sin medisin utan att spilla (Bönder brukade
komma å få prästet blodrot i hyvelbenken). Den som haft
en del läringar kan förstå att det var inte alls ovanligt att
det blev sår av skilda slag på händer å lite var stans, då
var det bra att ha lite rällikebrännvin att tvätta med, å så
ett nysjöljt läkeblad att lägga på, det hängde alldrig vid som
då man lade en linnelapp närmast såret, allra först sen allt
var rentvättat ett läkeblad närmast, om sommaren färskt
som det var, annars vintorkade å uppmjukade med jummigt
vatten å så bladet direkt på såret å sedan förband, när man
sedan skulle byta så drog man alldrig upp såret som då man
hade en linnelapp närmast. Mot vårtor å revorm brukade
vi använda fläskväl som man gned inn en väl för vårtor-
na å en för revormen, sedan skulle man gå ensam upp på gamla
kyrkogården å gömma dessa väl, å aldrig tala om för någon
var man gömt dom, när man så gick hem skulle man gå förbi

en gravsten som var så gammal så man inte med säkerhet
^{hundred}tyda årtalet det var hugget i romerska bokstäver, å efter som
dom lärde tydde skriften skulle den vara minst fyrahundra
år, i denna stora sten var hugget en rund fördjupning som
alltid var full av vatten, om det var aldrig så torrt, i detta
vatten skulle man sedan tvätta på dom ställen som var
ingnidna förut med fläskvälen å detta skulle skälvtorka,
så skulle man omedelbart gå hem å lägga sej å hållt inte
tala till någon människa den dagen, och konstigt nog så har
jag inte hört en enda som blivit bewiken, utan alla som
har genomgått proceduren har blivit omärkligt av med si-
na både många å stora vårtor, även revormarna försvann
omärkligt, så nog var det lite magi med på den tiden, tron
gjorde nog mycke till också. Kastanjenötter användes mycke
förr till att dra till sej värk, så många gamlingar förr
hade ofta kastanjer i fickorna, å om natten i en liten gles
tyggåse vid sidan om sej, om inte annat så kände dom
sej inte så ensamma när dom hade sina kastanjer att hålla
av.

Här i Höör har vi en by som heter Långstorp ett bra stycke utan om köpingen, men trots avståndet var här en rätt livlig trafik som man tyckte på den tiden, det var innan bilarna kommit riktigt igång, orsaken till trafiken var en klok gubbe, allmänt kallad kodochtorn, å bota kreatur av alla släkte kunde han, hans namn var Nils Sjöholm, han undersökte djuren grundligt å hade snart rätt diagnäs, var där någon utsikt till bättring så han det med samma, anärs så han, ja här är det bäst att slakta ju förr ju bättre, om ni ska ha nåt för djuret i motsatt fall tog han det under behandling å i regel klarade Sjöholm fallet säkert som den bästa veterinär, han hade ofta dekokter utav växter som han själv kokte å lagade till, och som har blivit erkända utav nutidens vetenskap, å som fått namn efter Sjöholm, sålunda kan man gå på vilket apotek som helst å begära på Sjöholms linnemänt åller Sjöholms kvarkpullver för hästar, han ordinerade ofta morötter till hästar, var bra för både mage å bröst för dessa djur

Sjöholm höll mycket strängt på klövarnas vård på kreaturen dom skulle verkas å sex till minst en gång vart halvår så djuren stod rätt på sina ben derav var mycket vunnit för deras välbefinnande, sedan var det mulen som skulle undersökas så dom slit rätt på tänderna å att ingen tand var lös, då skulle den tagas bort så fort som möjligt, tredje fordran var att djuren skulle hålst lösas en gång om dagen å skålv gå till vattnings hålst till någon rinnande bäck. Sedan var risken inte stor att kreaturen fick varken mul eller klövsjuka, allt detta är ju helt naturliga saker som vem som helst kan förstå att djuren fick röra på sej minst en gång om dygnet, å leda till alla lemmar å rensa klövarna i jorden. Mot dom stackars djur som blir installade på hösten å får stå på samma fläck till ett gott stycke fram på sommaren, den enda rörelsen är att resa sej å lägga sej. Unghästarna blev ordinerade att ha hrubborna så lågt som möjligt, ju starkare ryggar fick dom, skulle dom stå å dra hö till sej från en hög häck blev dom vejruggade å mindervärdiga.